WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu

PROCES PROGRAMOWANIA I PLANOWANIA DZIAŁALNOŚCI WOJEWÓDZKICH OŚRODKÓW DORADZTWA ROLNICZEGO

1. Wprowadzenie

Ustawa z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego określa, iż „jednostki doradztwa rolniczego są państwowymi jednostkami organizacyjnymi posiadającymi osobowość prawną, prowadzącymi doradztwo rolnicze obejmujące działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, mające na celu poprawę poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich" [D. U. Nr 25, 2004, art. 2, pkt. 2]. Ponadto nakreśla ona 11 szczegółowych zadań dla ośrodków doradztwa rolniczego i precyzuje, które z nich mają być realizowane bezpłatnie, a które odpłatnie.

Zgodnie z treścią Ustawy przedmiotem działania doradców i specjalistów Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego (WODR) są głownie problemy zawodowe ich potencjalnych klientów, tj. rolników i innych mieszkańców wsi, którzy poszukują pomocy dla ich rozwiązania.

Problemom tym można nadawać różną hierarchię w zależności od przyjętych kryteriów i wspierać w ich rozwiązywaniu poprzez podejmowanie działań doradczych, oświatowych, informacyjnych i upowszechnieniowych. Każde z tych działań wymaga zaangażowania innego potencjału ze strony WODR i jego klienta. Różny jest także czas i końcowy efekt osiągnięty w następstwie podjęcia wybranego działania. W rezultacie działań doradczych klient WODR, oprócz rozwiązania danego problemu, powinien uzyskać jeszcze zdolność samodzielnego rozwiązywania wszystkich podobnej klasy problemów. W przypadku działań informacyjnych ich zamierzonym rezultatem

jest, aby dzięki dostarczonym informacjom mógł on samodzielnie rozwiązać posiadany problem.

O tym, poprzez jakie działania będą rozwiązywane problemy priorytetowe klientów WODR musi jednostka ta rozstrzygnąć sama zgodnie z przyjętą strategią.

Ustalenie priorytetów stanowi punkt wyjścia do programowania i planowania działalności WODR.

Podstawą budowy programu i rocznych planów działania Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, podobnie jak w przypadku rozwiązywania problemu organizacji doradztwa rolniczego „Metodą Zarządzająco-Rynkową" (MMA)[1], powinna być znajomość:

- ✓ zadań wynikających z Ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego,
- ✓ priorytetów:
  - wojewody (któremu WODR podlega) - wynikających z założeń polityki rolnej państwa oraz strategii rozwoju wsi i rolnictwa w województwie;
  - potencjalnych klientów WODR z danego województwa - związanych z rozwojem ich gospodarstw rolnych, gospodarstw domowych, itd.;
  - własnych – wynikających z polityki WODR na rzecz własnego rozwoju i uwzględniających specyficzne potrzeby jego autorów (programu i planów),
- ✓ posiadanych zasobów, zależnie od możliwości i zakresu realizacji zadań wynikających z ustalonych uprzednio priorytetów.

Wykorzystując wiedzę i wieloletnie doświadczenia związane z adaptowaniem i wdrażaniem w Polsce metody MMA autor podjął się realizacji zadania, którego celem było przygotowanie oraz empiryczne zweryfikowanie procedury i narzędzi do programowania i planowania działalności WODR.

Opracowaną oraz zweryfikowaną na terenie Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, przy ogromnej życzliwości i pomocy jego pracowników, procedurę i narzędzia przedstawiono do zaopiniowania działającemu przy Centrum Doradztwa Rolniczego zespołowi ds. organizacji i metodyki pracy doradczej, oraz dyrektorom WODR uczestniczącym w spotkaniu 23.09 2005 r. w Oddziale Zamiejscowym Sielinko Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego. Wniesione uwagi oraz propozycje pozwoliły na nadanie przedmiotowej procedurze i narzędziom obecnego kształtu, natomiast w następnym roku planuje się ich wdrożenie i ewentualne upowszechnienie.

W dalszej części niniejszej pracy przedstawiony zostanie zarys procesu programowania i planowania działalności Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rol-

[1] „Metoda Zarządzająco-Rynkowa" (MMA) opracowana w 1989 roku przez J. Manniona z University College Dublin w Irlandii, po kilkuletniej adaptacji do polskich warunków, jest aktualnie stosowana w praktyce doradczej, jako podstawowa metoda rozwiązywania problemu organizacji doradztwa rolniczego dla formy grupowej.

niczego. Natomiast ze szczegółową instrukcją oraz opisem narzędzi i wzorami niezbędnych formularzy będzie można zapoznać się na stronie internetowej CDR w Brwinowie Oddział w Poznaniu (www.cdr.gov.pl/poznan).

2. Programowanie działalności WODR

Programowanie działalności to oparte na racjonalnych podstawach przewidywanie przebiegu działań i procesów, mające na celu przedstawienie najbardziej prawdopodobnego obrazu obiektu programowania w kilkuletniej perspektywie.

Aktualnie w środowisku doradczym dyskutuje się potrzebę podejmowania przez WODR działań programowych. Dyskusja ta wydaje się jednak bezzasadna, ponieważ podstawowa działalność - doradcza - Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego, nie jest możliwa do realizacji w okresach krótszych niż dwa lata. Optymalny czas osiągania celów doradczych wynosi od 3 do 5lat.[2]

Należy tu przypomnieć, że ujmowane jako podstawowe w programach działania WODR, **zadania doradcze** związane są z prowadzoną działalnością doradczą, *czyli współdziałaniem doradcy z jego rolniczym partnerem, zmierzającym do rozwiązania problemów zawodowych partnera oraz pozwalającym przygotować go do podejmowania skutecznych działań zapobiegających niepowodzeniom w jego pracy oraz nabycia zdolności samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania swoich problemów.* [Kujawiński 2002]

Natomiast:

- **Zadania oświatowe** związane są z prowadzoną przez WODR działalnością oświatową, polegającą na przekazywaniu wiadomości o stanach obiektywnej rzeczywistości i sposobach ich wykorzystywania w działaniach praktycznych oraz uświadamianiu odbiorcy możliwych następstw respektowania (lub nie) stanów rzeczy i zjawisk tej rzeczywistości.
- **Zadania informacyjne** związane są z prowadzoną przez WODR działalnością informacyjną, czyli przekazywaniem odbiorcy informacji bez ich oceny, testowania i badania.
- **Zadania upowszechnieniowe** związane są z prowadzonymi przez WODR działaniami innowacyjnymi, a bliżej z upowszechnianiem innowacji - czyli procesem sterowanego przez rolniczą jednostkę doradczą przekazu innowacji od źródła ich powstania do miejsca ich pełnego zastosowania [Kujawiński 2002, s. 162-163].

Dla uzyskania właściwego programu działania Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego powinien najpierw:

---

[2] Jeśli wszystkie wspomniane jednostki przyjęłyby jednolity okres programowania, np. 3 lata, to na podstawie zbudowanych przez nie programów można by opracować jeden wspólny „krajowy" program WODR, oraz na takim szczeblu prezentować rezultaty osiągane w wyniku jego realizacji.

- ✓ uzgodnić z administracją wojewódzką priorytetowe kierunki działania WODR na okres obowiązywania programu, wynikające z założeń polityki rolnej państwa i strategii rozwoju województwa,
- ✓ ustalić własne priorytety WODR na okres obowiązywania programu,
- ✓ ustalić priorytety potencjalnych klientów WODR.[3]

Ze zgromadzonego wykazu priorytetów wybrać te, możliwe do realizacji z uwagi na posiadane zasoby i możliwości.

Realizacja przyjętych priorytetów może być programowana według następującego porządku:

- ✓ doradca oraz specjalista zespołu doradczego (ZD) opracowuje projekt programu działania pracownika merytorycznego,
- ✓ kierownik (lub osoba pełniąca rolę koordynatora) zespołu doradczego - projekt programu działania komórki merytorycznej,
- ✓ specjalista oddziału - projekt programu działania pracownika merytorycznego (jeśli występują w strukturze WODR),
- ✓ kierownik (lub osoba pełniąca funkcję koordynatora) działu merytorycznego oddziału (jeśli występują w strukturze WODR) - projekt programu działania komórki merytorycznej,
- ✓ kierownik oddziału - projekt programu działania oddziału (jeśli występują w strukturze WODR),
- ✓ specjalista centrali - projekt programu działania pracownika merytorycznego,
- ✓ kierownik działu merytorycznego centrali - projekt programu działania komórki merytorycznej,
- ✓ koordynator centrali (dyrektor lub wyznaczona przez niego osoba) - projekt wewnętrznego programu działania WODR.

Na bazie projektu wewnętrznego programu działania WODR można przygotować propozycję tzw. „zewnętrznego" programu działania i przedstawić ją do zaopiniowania Radzie Społecznej Doradztwa Rolniczego oraz zatwierdzenia przez Wojewodę. W razie potrzeby można też prowadzić wspólne negocjacje z przedstawicielami Rady i/lub Wojewody mające na celu osiągnięcie pożądanego kompromisu co do ostatecznego kształtu tego programu.

Przedkładana do zaopiniowania i zatwierdzenia propozycja programu działania WODR powinna posiadać właściwą szatę graficzną a układ i dobór treści, który zachęcałby do jej przestudiowania.

Zatwierdzona przez Wojewodę propozycja programu działania WODR umożliwia opracowanie kolejno przez:

- ✓ kierownika działu merytorycznego centrali - programu działania komórki merytorycznej,

[3] Priorytety potencjalnych klientów WODR ustalać mogą zatrudnieni w nim specjaliści i doradcy, np. wg wskazań metodyki MMA – wariant polski [Kujawiński 1998].

- ✓ specjalistę centrali - programu działania pracownika merytorycznego,
- ✓ kierownika (lub osoby pełniące funkcję koordynatora) działu merytorycznego oddziału (jeśli występują w strukturze WODR) - programu działania komórki merytorycznej,
- ✓ specjalistę oddziału - programu działania pracownika merytorycznego (jeśli występują w strukturze WODR),
- ✓ kierownika zespołu doradczego - programu działania komórki merytorycznej,
- ✓ doradcę oraz specjalistę zespołu doradczego - programu działania pracownika merytorycznego.

Schematy powyższych działań przedstawiono na rysunkach 1 i 2.

Należy wyjaśnić, że pracownik merytoryczny WODR (zespołu doradczego lub działu merytorycznego) to osoba, która bezpośrednio realizuje zadania wynikające z Ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego. Natomiast komórka merytoryczna oddziału (centrali) to element struktury organizacyjnej WODR, który zrzesza pracowników merytorycznych w zespołach doradczych i działach merytorycznych (takich jak: Dział Ekonomiki i Przedsiębiorczości, Dział Oświaty Dorosłych, Dział Informacji i Wydawnictw, itp.).

Wszystkie „wewnętrzne" programy powielane są w jednej kopii. Oryginał pozostaje u jego autora natomiast kopia przekazywana jest właściwym szczeblom organizacyjnym WODR do oceny i zatwierdzenia.

3. Planowanie działalności WODR

Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego musi przygotować właściwy roczny plan działania na każdy rok obowiązywania programu. Zgodnie z przyjętą procedurą i obowiązującymi przepisami plan dla pierwszego roku należy konstruować bezpośrednio po zatwierdzeniu programu i przedłożyć do zatwierdzenia właściwemu Wojewodzie w terminie wyznaczonym Ustawą o jednostkach doradztwa rolniczego z dnia 22 października 2004 r. - tj. do 30 listopada roku poprzedzającego rok, na który ten plan został sporządzony [D. U. Nr 251. 2004, art. 12, pkt 1]. Natomiast plan na kolejny rok obowiązywania programu buduje się w roku go poprzedzającym i przedkłada do zatwierdzenia temuż Wojewodzie w ustawowym terminie.

Istotne, dla sprawności działań organizacyjno-planistycznych, jest zapewnienie dostępu wszystkich uczestników procesu planowania do specjalnie opracowanego dokumentu zawierającego, obok wykazu określonych priorytetów[4], opis struktury WODR, rodzajowe i ilościowe zestawienie jego zasobów kadrowych i materiałowych w podziale na: centralę (w tym działy merytoryczne i obsługi), oddziały (jeśli występują)

[4] Wynikających z założeń polityki rolnej państwa i szczególnych oczekiwań ze strony Wojewody oraz ustalonych przez kadrę kierowniczą WODR a wyznaczających zakres podejmowanych działań na rzecz rozwoju tej jednostki.

i zespoły doradcze, a także ważne ustalenia wewnętrzne[5]. Dokument ten powinien zawierać też projekt podziału planowanych przychodów finansowych WODR (z otacji i działalności komercyjnej) na centralę, oddziały (jeśli występują) i zespoły doradcze.

Rysunek 1

Schemat działań programowych WODR (bez oddziałów)

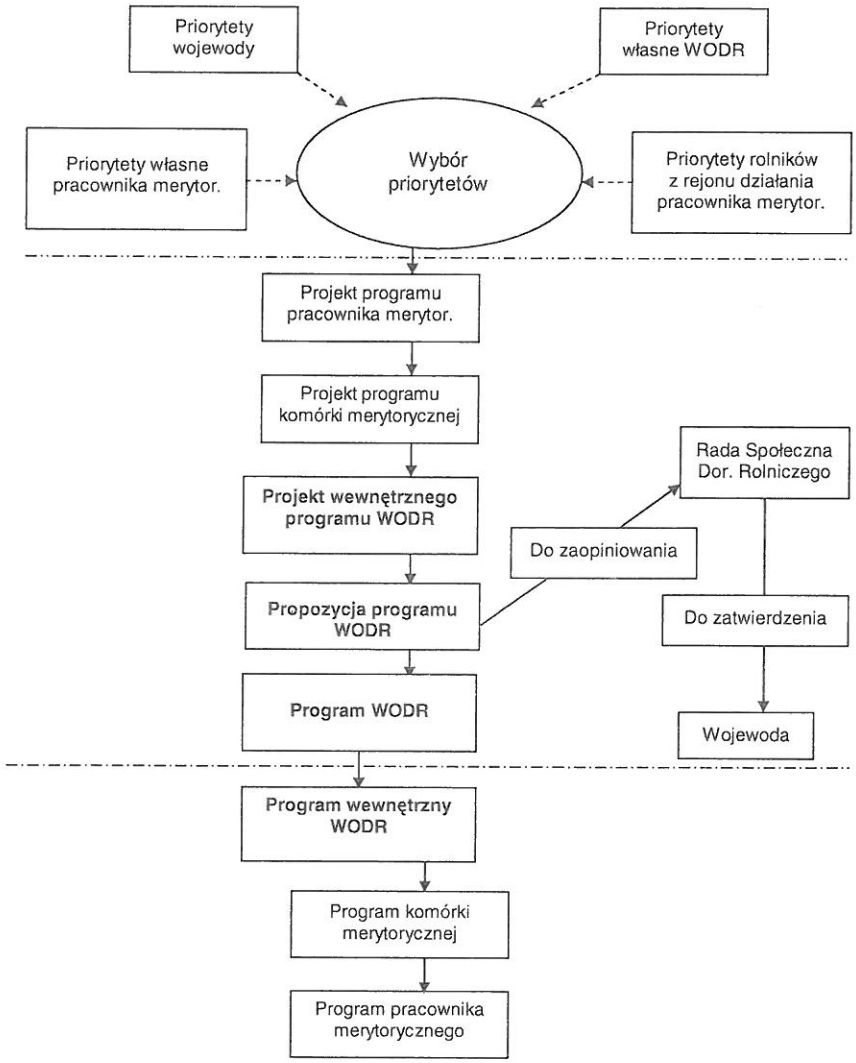

Źródło: Opracowanie własne.

[5] W tym informację o długości i terminie stałego urlopu dla pracowników (stanowiącego część całego przysługującego urlopu) oraz realizacji niektórych zadań wyznaczanych przez centralę WODR.

Rysunek 2

Schemat działań programowych WODR (z oddziałami)

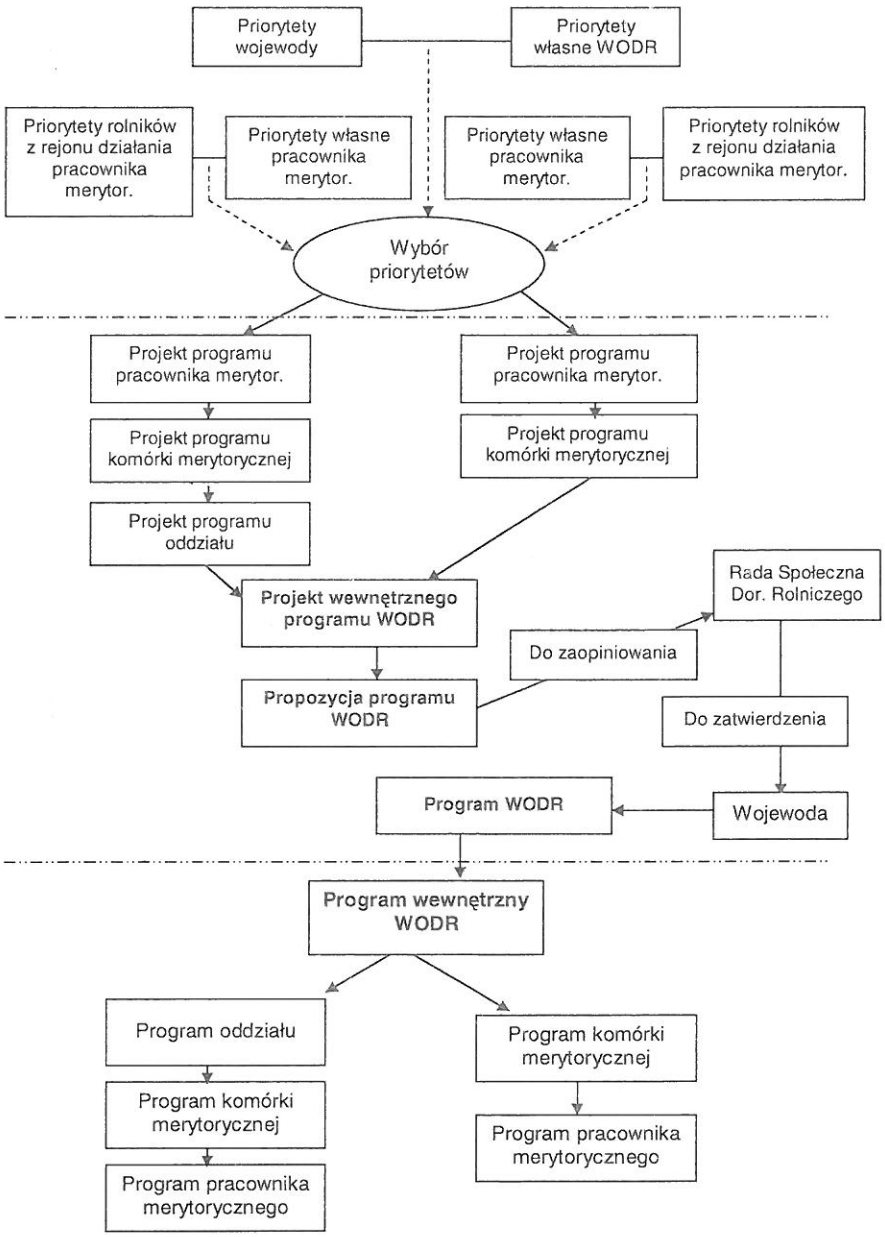

Źródło: Opracowanie własne.

Reasumując, powielony w odpowiedniej ilości egzemplarzy dokument, ma być dla wszystkich uczestników przedmiotowego procesu programowania i planowania podstawowym źródłem właściwych informacji.

W celu uzyskania właściwego planu działalności Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego wydaje się słusznym przyjęcie następującego porządku działań:

- ✓ doradca oraz specjalista zespołu doradczego opracowuje projekt planu działania pracownika merytorycznego,
- ✓ kierownik zespołu doradczego - projekt planu działania komórki merytorycznej,
- ✓ specjalista oddziału - projekt planu działania pracownika merytorycznego (jeśli występują w strukturze WODR),
- ✓ kierownik (lub osoba pełniąca funkcję koordynatora) działu merytorycznego oddziału (jeśli występują w strukturze WODR) - projekt planu działania komórki merytorycznej,
- ✓ kierownik oddziału - projekt planu działania oddziału (jeśli występują w strukturze WODR),
- ✓ kierownik działu obsługi oddziału - plan działania komórki obsługi[6] (jeśli występują w strukturze WODR),
- ✓ specjalista centrali - projekt planu działania pracownika merytorycznego,
- ✓ kierownik działu merytorycznego centrali - projekt planu działania komórki merytorycznej,
- ✓ koordynator centrali (dyrektor lub wyznaczona przez niego osoba) - ogólną część wewnętrznego planu działania WODR (bez załączników, które stanowią plany oddziałów - jeśli występują w strukturze - i komórek merytorycznych),
- ✓ kierownika działu obsługi centrali - plan działania komórki obsługi.

W odwrotnym porządku do wymienionego powyżej powinna następować ostateczna korekta planów oraz ich zatwierdzanie przez bezpośrednich przełożonych osób je opracowujących, lub wyznaczonych koordynatorów, tj.:

- ✓ ostateczna korekta planów działów merytorycznych centrali oraz ich zatwierdzenie przez koordynatora (dyrektora lub wyznaczoną przez niego osobę). Na tym etapie plany te nie posiadają jeszcze poprawionych załączników (tj. planów pracowników merytorycznych);
- ✓ ostateczna korekta planów pracowników działów merytorycznych centrali oraz ich zatwierdzenie przez kierowników tych działów;

[6] Plan działania komórki obsługi sporządzany jest przez kierownika komórki obsługi oddziału (jeśli występują w strukturze) oraz kierownika komórki obsługi centrali po opracowaniu wewnętrznego planu działania WODR (tj. dokumentu z załączonymi planami działania oddziałów – jeśli występują w strukturze - oraz planami działania komórek merytorycznych) i jedynie na podstawie zawartych w nim danych.

- ✓ ostateczna korekta ogólnej części planu działania oddziałów (jeśli występują w strukturze WODR) oraz ich zatwierdzenie przez koordynatora centrali;
- ✓ ostateczna korekta planów działów merytorycznych oddziałów (jeśli występują w strukturze WODR) oraz ich zatwierdzenie przez kierownika oddziału. Plany działów nie zawierają jeszcze poprawionych załączników (tj. planów pracowników merytorycznych);
- ✓ ostateczna korekta planów pracowników działów merytorycznych oddziałów (jeśli występują w strukturze WODR) i ich zatwierdzenie przez kierowników tych działów;
- ✓ ostateczna korekta planów zespołów doradczych i ich zatwierdzenie przez kierowników oddziałów (jeśli występują w strukturze WODR). Plany te nie zawierają jeszcze poprawionych załączników (tj. planów doradców i specjalistów);
- ✓ ostateczna korekta planów pracowników merytorycznych ZD oraz ich zatwierdzenie przez kierowników zespołów doradczych.

Schematy powyższych działań przedstawiono na rysunkach 3 i 4.

Wymienione czynności pozwalają razem uzyskać wewnętrzny plan działania WODR ze wszystkimi załącznikami. Dokument ten stanowi podstawę do opracowania planu działania WODR, tzw. „planu zewnętrznego", który powinien zostać przedłożony do zaopiniowania Radzie Społecznej Doradztwa Rolniczego, a następnie zatwierdzenia przez Wojewodę. W razie potrzeby można też prowadzić wspólne negocjacje z przedstawicielami Rady i/lub Wojewody mające na celu osiągnięcie pożądanego kompromisu co do ostatecznego kształtu tego planu.

Wszystkie projekty planów działania muszą podlegać właściwej koordynacji dla zapewnienia swobodnego dostępu do zasobów WODR (kadrowych, materiałowych i finansowych) zgłaszanych do użycia podczas realizacji tych planów. Koordynacja ta obejmuje wszystkie szczeble i komórki organizacyjne, które w swych planach wykazują niepełne wykorzystanie przedmiotowych i podmiotowych zasobów. W razie braku dostępu do zasobu, na który w planie działania zostało zgłoszone zapotrzebowanie, jego autor musi dokonać przebudowy planu wprowadzając rozwiązania alternatywne.

Przez zasoby materiałowe podlegające koordynacji rozumie się te nieruchomości i ruchomości WODR, które nie pozostają w bezpośredniej dyspozycji autora indywidualnego planu działania, a stanowią dobro wspólne zespołu doradczego, działu merytorycznego, działu obsługi, oddziału (jeśli występują) i centrali. Są to głównie sale wykładowe, techniczne środki dydaktyczne, urządzenia poligraficzne, urządzenia informatyczne i pojazdy samochodowe. Z kolei zasoby kadrowe podlegające koordynacji stanowią ci pracownicy WODR, którzy są potencjalnymi współrealizatorami zadań nakreślonych przez autorów indywidualnych planów działania. Na koniec zasoby finansowe podlegające koordynacji stanowią te środki finansowe, które bezpośrednio angażuje się w realizację planowanych zadań.

Rysunek 3

Schemat działań planistycznych WODR (z oddziałami)

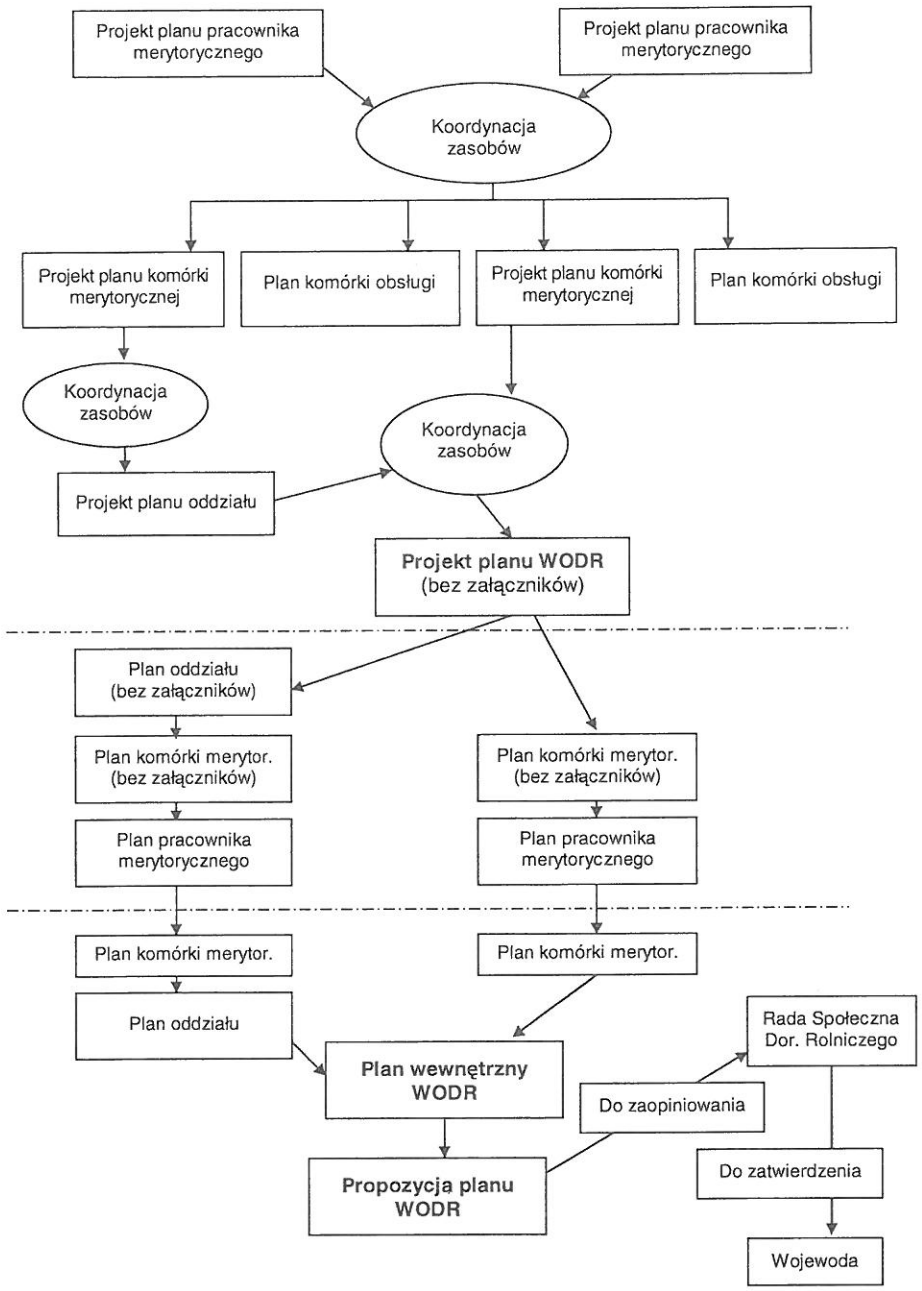

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 4

Schemat działań planistycznych WODR (bez oddziałów)

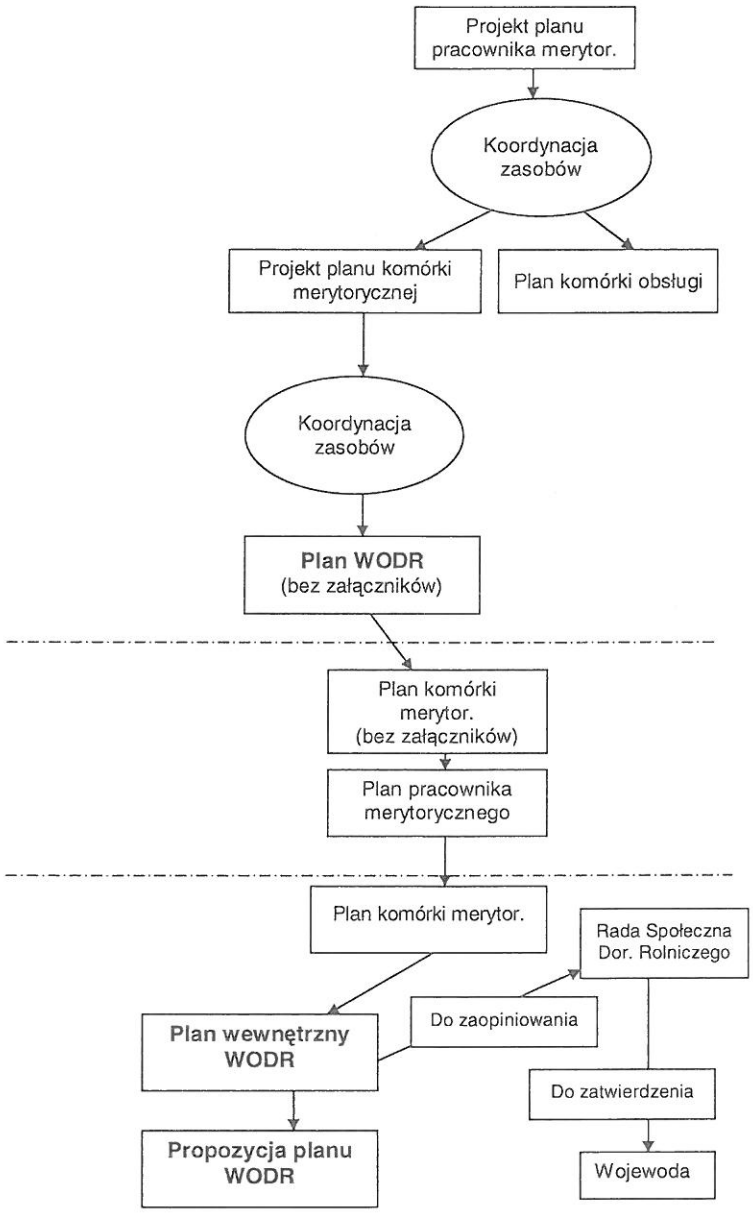

Źródło: Opracowanie własne.

Podczas rozpatrywania celowości użycia zasobów WODR dla realizacji planowych zadań należy zwrócić szczególną uwagę na to, czy:

- koszty dostępu i użycia danego zasobu materiałowego są racjonalne względem różnicy efektów jakie uzyskuje się poprzez realizację zadnia z użyciem tego zasobu i użyciem jego zamiennika będącego w bezpośredniej dyspozycji autora planu,
- koszty dostępu i użycia danego zasobu kadrowego są racjonalne względem różnicy efektów jakie uzyskuje się poprzez realizację zadnia z użyciem tego zasobu i wyłącznej jego realizacji przez autora planu.

Refleksja ta powinna być udziałem zarówno autorów indywidualnych planów działania jak i kierowników poszczególnych szczebli organizacyjnych WODR (zespołów doradczych, działów merytorycznych, działów obsługi, oddziałów - jeśli występują - i centrali).

4. Podsumowanie

Sprawnie działająca firma to taka, która dla osiągania właściwie wyznaczonych celów używa racjonalnie wszystkich zasobów, jakie pozostają w jej dyspozycji. W Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego są nimi: zasoby kadrowe, materiałowe i finansowe rozlokowane na odpowiednich szczeblach struktury organizacyjnej tej jednostki. Dlatego doradca i specjalista realizujący zadania planowe musi mieć zapewniony dostęp do wszystkich zasobów WODR, których użycie, w jego przekonaniu jest racjonalne, zgodne z przyjętą we własnym planie strategią postępowania. Za zapewnienie autorowi indywidualnego planu działania dostępu do zasobów WODR (podlegających koordynacji) odpowiada jego bezpośredni przełożony. Osoba ta, będąca jednocześnie autorem planu działania nadzorowanej przez siebie komórki, musi nie tylko koordynować dostęp do tych zasobów, ale też kreować lub współkreować politykę WODR w zakresie właściwego ich rozwoju.

Zasoby, które nie są w pełni wykorzystywane należy utrzymywać w niezbędnym minimum, zaś te, na które popyt przewyższa podaż (przy jej właściwej koordynacji) powiększać poprzez realizację odpowiednich planów inwestycyjnych, planów rozwoju kadr, czy planów działania uwzględniających na przykład szerszy udział zadań komercyjnych w całości zadań WODR.

Właściwe planowanie, to również dbałość o jakość posiadanych zasobów. W przypadku zasobów kadrowych WODR na ich jakość wpływać będzie nie tylko umożliwianie zaspokojenia potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego pracowników (np. w ramach zorganizowanego doskonalenia, czy wspieranego samodoskonalenia), ale też przestrzeganie praw pracowniczych i właściwe wynagradzanie za świadczoną pracę.

LITERATURA

1. Dziennik Ustaw Nr 251, poz. 2507. Warszawa, 25 listopada 2004 r.
2. W. Kujawiński (2002): Metodyka i organizacja doradztwa rolniczego. KCDRRiOW w Brwinowie Oddz. w Poznaniu, Poznań, s. 162
3. W. Kujawiński (1998): *Programowanie działalności doradczej Metodą Zarządzająco-Rynkową MMA - wariant polski.* Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Poznań.

WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI

PROCES PROGRAMOWANIA I PLANOWANIA DZIAŁALNOŚCI WOJEWÓDZKICH OŚRODKÓW DORADZTWA ROLNICZEGO

STRESZCZENIE

Zgodnie z Ustawą z dn. 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego autor podjął się realizacji zadania, którego celem było przygotowanie oraz empiryczne zweryfikowanie procedury i narzędzi do programowania i planowania działalności Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego.

Przedmiotowa procedura oraz narzędzia zostały sprawdzone w Wielkopolskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego przy ogromnym zaangażowaniu i pomocy ze strony jego pracowników, a następnie przedstawione do zaopiniowania dyrektorom WODR oraz działającemu przy CDR zespołowi metodyków. Wniesione uwagi i propozycje pozwoliły na nadanie im ostatecznego kształtu.

W niniejszej pracy przedstawiono jedynie zarys procesu programowania i planowania działalności Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Szczegółowa instrukcja oraz opis narzędzi i wzory niezbędnych formularzy zamieszczone zostaną na stronie internetowej CDR w Brwinowie Oddział w Poznaniu (www.cdr.gov.pl/poznan).

WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI

THE PROCESS OF PROGRAMMING AND PLANNING ACTIVITIES OF VOIVODESHIP AGRICULTURAL ADVISORY CENTERS

SUMMARY

In compliance with Law from 22 October 2004 about the agricultural advisory service author undertook realization of the task whose purpose was preparation and empirical verification of procedure and tools to programming and planning of Voivodeship Agricultural Advisory Centers (WODR) activities.

The objective procedure and tools became checked in Wielkopolska Agricultural Advisory Center with enormous engagement of his workers, and then introduced to pronouncing some opinion to WODR managers and to working at CDR methodologists team. Remarks and proposal gave them the final shape.

In presented work only draft process of programming and planning activities of Voivodeship Agricultural Advisory Centers was introduced.

Detailed instruction and description of tools and examples, necessary form it is proposed to be placed on CDR in Brwinow, Poznan Branch, internet page (www.cdr.gov.pl/poznan).